

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklje-múzeum, Abony városi, alsó-fejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnok-dobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegei, hontmegyei, kolozsvári, maros-vásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Mikós, Huszár Sándor br. Kőváry László, Martin Lajos dr., Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklje múzeum őre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György B-Hunyadról: Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Beszterczéről: Csernátoni Gyula dr Brassóbol: Baráczy Sándor, Koós Ferencz. Budapestről: Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Hegedüs István dr. Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr. Pulszky Ferencz Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., Tisza László, Tokaji László, Torma Károly, Csikszeredából: Benedek István. Deésről: Kádár József. Hidvégről: Nagy Sándor. K-Vásárhelyről: Balogh Vendél dr. Kolozsvárról: Bartha Miklós. Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos., Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lóvei Klára, Magyar Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre. K., Weress Sándor Lugosról: Dengi János dr., Maros-Bogátról: Tokaji Etelka. M-Vásárhelyről: Imreh Sándor. Nagybányáról: Törökfalvi Pap Zsigmond Nagy-Sajórol: Sebestyén József. Nagyváradról: Hegyesi Márton. Nyiregyházáról: Krúdy Gyula. Sátoralja-Ujhelyről: Matolay Etele. Sepsi-Szent-Görgyrol: Várkonyi Endre. Székely-Udvarhelyről: UgronGábor, Vajda Emil dr. Székesfehérvárról: Éder József dr., Alsó-Szovát: Dézsi Mihály Tordáról: Borbély György, Ferenczy Ferencz Vácáról: Fornét Kornél. Vizaknáról: Szentkatolnai Bakk Endre. Rajzoló munkatárs: Nagy Gyula tanár. Fényképező munkatársak: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz Orsz. Tört. Ereklje-Múzeum helyiségében.

(Kolozsváriak előfizethetnek s hirdetéseket is adhatnak fel a kihordónál vagy pedig Böckel Károly főtéri s a Közművelődés-nyomda beltorda-útczai üzletében.)

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Ára negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. Díszes borítékba kötve az I. évf. ára 5 frt.

TARTALOM:

	Oldal
Czetz János tábornokról és a 11-ik székely huszárezredről Pünkössti Gergelytől.	41—42
Erzsébetvárosi veszedelme 1848—49 ben. (Folytatás) Benedek Ferencztől.	42—43
Kinek köszönhető az emigránsok ki nem adatásukat? (V.)	43—44
Fogyunk-e vagy szaporodunk? (Vége). Perszián Gerő és Szász Ferencztől.	44—45
Berde Mózsza 1848—49. kormánybiztos (Képpel).	45—46
Emigránsaink névsora:	
Zsonzon tábornok. — Majoros Albert. — Missuray Ágoston. — Özv. Várady Lipótné.	46
XXI. Társas estély.	47
Halálozások:	
Halász Károly. — Bende István. — Borsitzky János. — Gombárovits Mihály. — Habor Antal. — Literáti Fogytly Sámuel. — Mayer Józsefné, szül. Figyelmessy Anna. — Rab János. — Solymosi József — Szabó Imre. — Técsői Móríz Károly. — Tajthy Timót	47 48
Különfélék:	
Honvédek albuma. — Br. nyiszközi ágyugolyók — Andrassy-alapítvány. — Erdőssi Imre emléke. — Ugocsa vármegye honv.-egyl. eln. — Honvédemlék Szeghegyen.	48

BORITÉK TARTALMA:

Előfizetők névsora. — Panasz a posták ellen. — Felkérés — Kérés. — Aranykönyv. — A márcz. 15 lap. — A Történelmi Lapok márcz. 15. száma. — Márczius 15. — Márcz 15-re iskolák és bizottságok figyelmébe. — Bekötési táblák — Képek a szabadságharczából a milleniumra — Kérem emigránsainkhoz — Megvételre keresett lapok. Hirdetések.

Az 1848—49. „Történelmi Lapok“-ra egész évre előfizetek. 1893. évre.

Borcsa Mihály, Bende Gábor, Brener Gusztáv, Badoky Gyula, Barla Domokos, Bölcsény Buday Miklós, Csepán Antal, Csiki Lázár, Cséber János, Charusz László, Cherven Andor, Csiha Gábor, Doby Antal, Dárkó Lajos, Dolog János, Dané Mózes, Elkes Mihály, Folyovics Miklós, Földes Gyula, Özv. Gaál Dánielné, Gyurkó János, Hegedüs Lajos, Kése Elek, Koós Ferencz, Krizbay Béla, Kiss Ferencz, Gr. Kunn Géza, Kovács Ferencz, Kónya Lőrincz, V. Kiss János, Kiss Sándor, Kimpel Antal, Br. Kemény Árpád, Lázár Mihály, Lázár Gyula, Lázár István, Lengyel Andor, Müller Ferencz. Özv. Márton Istváné, Matolay Etele, Nonoi Dezsóné, Németh József. (Folytatjuk.)

Panasz a posták ellen. Nem tudom felfogni mi és mely oknál fogva valaki a Történelmi Lapjaimat lefoglalja, olvassa, pláne a lapokat felis vágja, sőt mi több a lapnak kiadás napjától számítva 10—12 napra kapom a lapomat. Tisztelettel felkérem sziveskedjék ez ügyben valamit intézkedni, mert az a posta hivatalokra nézve gyalázat valakinek lapját visszatartani, lefoglalni s pláne fel is vágni, tulajdonost károsítani. Kalán 1894. febr. 26 Tisztelettel vassdi Gvosgyák Gábor.

Az illetékes posta igazgatóságot kérjük a vizsgálat megindítására, annál inkább, mert másutt is történnek hasonló mizeriák.

Szerk.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

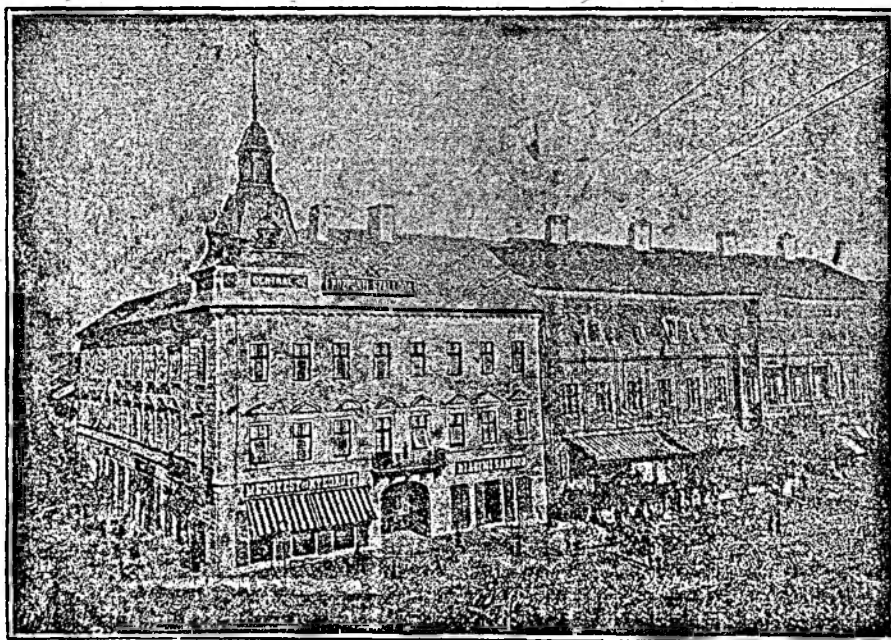
NAGY GÁBOR

Központi szállodája, étterme és kávéháza

KOLOZSVÁRT.

a Bánffy-palota mellett, a város központján, 36 utcára nyíló szobába a legmodernebb, egészen új berendezéssel, kilátással a főtérre, a goth székesegyházra és három főutcára.

Telephon összeköttetés. Társas- és magánkocsi-közlekedés minden vonathoz.

Mérsékelt szobák. Minden szobában árjegyzék. Tisztaság és pontos szolgáltatásra kiváló gond van fordítva. Kávéház, nyári és téli étkező helyiségek. Nagy díszterem, mely hálok, társas étkezések, fololvasások és hangversenyek tartására alkalmas.

Utazóknak a legkényelmesebb lakás.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Feltétlen szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az eréklye-múzeum őre.A lap szellemi és anyagi részét illető közlemé-
nyek az eréklye-múz. őre czfjére küldendők.Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Czetz János tábornokról és a 11-ik székely
huszár-ezredről.

Czetz János 1848—49. évi magyar tábornok-atyja a volt székely huszár, 11. számú ezrednél szolgált és őrnagyi ranggal lett nyugdíjazva; anyja székelyföldi nő volt. Mint cs. és kir. tisztnek fia katonai akadémián tanult és jelesen végezvén, az erdélyi gyalogezredek egyikénél, mint tiszt kezdett szolgálni. Én őt Sepszi-Szent-Györgyön ismertem meg, hol ezredkormányzónk volt, hová 1845-ben saját ügyében jött vala.

1848 július 27-én a székely huszár-ezred alezre-
desi osztálya, hol én szolgáltam vezényelve lévén, elin-
dult a Bácskában, Szt-Tamás ellen felállított verbászi
táborba. Osztályparancsnoka volt br. Marcant kapitány,
ki őrnagyságra első volt az ezredben; századparancs-
nokok voltak Licsken Lajos és Forró Elek kapitányok;
alantas tisztek Daczó Zsigmond, Keresztes Imre, Fejér
József, br. Bruckenthal Sámuel és Pünkösti Gergely
főhadnagyk; Bors Károly, Gábriányi József, Reznek
Károly, Gyárfás Sámuel hadnagyk.

Mikor október elején Jelasich horvát bán elindult
Budapest ellen, hogy az országgyűlést és kormányt szét-
keresse, felszólítást küldött nekünk, volt cs. és kir.
tisztoknak, hogy hagyjuk el a magyar ügyet és menjünk
át hozzá. Közülünk a parancsnok, a ki egy sétatolvag-
lásból mint sérült ember jött az állomásba vissza, haza-
utazott és mint alezredes jött vissza Oláhbonból 1849-ben
a kiűzött osztrák hadsereggel. Br. Bruckenthal azon
ürügy alatt, hogy Pesten dolga van, elment Szebenbe,
a hol a szász polgárőrséget ellenünk vezényelve, bele-
fuladt Verestoronynál az Olt vizébe.

Midőn 1848 októberben Urbán cs. és kir. alezre-
des Erdélyben felütötte a reactio zászlóját, mi huszárok
és még két székely gyalogzászlóalj rendeletet kaptunk,
hazafelé indulni. Azonban csak a huszárok és a három-
széki gyalogzászlóalj jöttünk Erdélybe, mert a csiki gya-
logzászlóalj Arad város védelmére és az aradi vár körül-
zárására fel lett tartóztatva.

A székely huszárezrednek egy fél százada Hunyad-
megye Dobra helységben volt, ezeknek parancsnoka Kiss
Sándor kapitány, később ezredes, mivel a katonái oláhok
voltak és a reactio hívei, Kiss Arad felé Pestre mene-
kült. Ő épen akkor volt Kossuth Lajos honvédelmi bi-
zottság elnökénél, mikor Bem Bécsből oda Pestre me-
nekült. Kiss és Kossuth között szóba jöven az erdélyi
vezérség, Kossuth őt kínálta meg azzal, Kiss azonban
azzal mentette ki magát, hogy hadi szerencsését még
nem próbálta és egy ország sorsát nem kockáztathatja:
itt az ember!.. és így az ő ajánlatára lett Bem erdélyi
magyar fővezér.

Ennek a Kiss Sándornak vezénylete alatt érke-
zett a székely huszárosztály a Körös vize mellett
Csucsáig; később Bánffy-Hunyadig jött, a hol szembe
találtuk a Baldácsi alatt Kolozsvárról kivonult magyar
serget és itt találkoztam Czecz János, akkori őrnaggyal,
ki tábornoki főnök volt Baldácsi mellett. A székely

huszárosztály létszámában fogyatkozva, Bem tábornok, ki
ezalatt az erdélyi magyar hadsereg vezéréül Zsibóra
megérkezett az egyik azaz 2-ik század tisztjeit és altisz-
teit Daczó százados vezénylete alatt elküldötte Debre-
czenbe, hogy ott egy század legénységet lovastól átve-
gyünk és a táborba utána vigyük. Azonban a honvédelmi
bizottság felszerelést nem tudott adni s így mi Bem
rendeletére ép azon nap érkezünk Szelindekre Bem
táborába, mely napon 1849 január 21-én Szebentől
vissza lett verve.

Igen, mert Forró Pestre lett vezényelve, Licsken
pedig a Károlyi-huszárokhöz.

Bem tábornoknak volt egy válogatott csapatja
lovass és gyalog honvédekből, ennek parancsnoka a sze-
beni csatamezőről el- és hazáig futott, kinek helyére
Kiss Sándor őrnagy ajánlatára engem nevezett ki. Az
1849 január 21. támadáshoz Czetz János, már akkor
ezredes nem tudott kellő időben megérkezni s így csak
23-án jött át Vizaknáról Szelindekre seregével.

Bem tábornok 24-én, a táborában levő székely lo-
vasságot és háromszéki gyalogzászlóaljat Kiss Sándor
alatt, ki már akkor ezredes volt, elküldötte haza, azért
hogy Székelyföldről minden fegyverfogható embert hozzá
kiküldjünk; én betegségem miatt tábori szolgálatra egy
időre alkalmatlan lévén, ugyanakkor engem is haza-
küldött.

Ezen marsunkban találtuk Medgyes és Kis-Kapus
között Petőfi Sándor költönket, kit katonáink megéljenez-
tek; ekkor jött Debreczenből Bemhez.

Bem győzedelmes előnyomulásának hírére már
akkor mikor hazaérkeztünk, négy zászlóaljat alakítva
találtunk és négy alakulóban lévén, Kiss Sándor ezredes
rövid idő alatt azokkal egy osztály és fél század szé-
kely- és 3 század Kossuth (Mátyás) huszárral kiindulva,
Bemet a piskii csata után Medgyesnél a Küküllő völgyé-
ben találta.

Szeben 1849 márcz. 11-én be lett véve és márcz.
18-án Brassó is minden ellenállás nélkül Bem tábornok-
nak és seregének kapuit megnyitotta.

Mi, kik Kiss Sándortól a további felszerelésre hon-
hagyattunk, rendeletet kaptunk, minden használható hon-
véddel Brassó felé elnyomulni, nehogy az ellenségnek
az az ötlete jöjjön, hogy Háromszéken keresztülvonulva,
ottan az eddigi ellenszegülésért bosszút álljon.

A mint irám, Brassóba ellenállás nélkül mentünk
be. Én ott Bemnél jelentkeztem; tőle vettem a paran-
csot, hogy Czetznel, kit már akkor tábornoknak előlép-
tetésre terjesztett volt föl, jelentkezsem és nála fogok, a
meddig egészen helyreállok, dolgozni.

Czetz tábornokot Erdély katonai parancsnokává
jelölte ki Bem, és én az ő irodájában voltam mint segéd;
márczius végétől május végéig minden ügy rendben
ment, de akkor egy szerencsétlenség engemet Czetz
tábornoktól elszakított. Czetz egy alkalommal kilovagolt
és a Szeben város kökerítéséből a lutheránus temető
felé kivezető kapunál lováról leesvén, csípőcsontja annyira
megsérült, hogy járni se tudott.

A pénztárunk üres lévén, engem Czetz tábornok elküldött Budára pénzért; azalatt a meddig én odavoltam, Czetz tábornok elment Szebenből, Cseh Sándor őrnagygyal, ki az irodánkba jött volt, Kovásznára fürdőre; mikor én Szebenbe visszajöttem, akkor már Pap Vilmos alezredes helyettesítette.

A muszkák Tömösnél júniusban betörvén, Czetz tábornok Kovásznáról menekült. Mikor Maros-Vásárhelyen keresztülment, nőmnek, kit én Szebenből nagybátyámhoz odaküldtem volt, izente, hogy jó lesz, vele elmenekülni; mert valószínűleg nekem is emigrálni kell. Nőm nem akart hazájából elmenni és hogy Czetz tábornok melyik uton ment ki az országból, azt nem tudom.

Czetz János tábornok működése Csucsától Erdély megtisztításáig, többször megiratott; én csak személye iránt kívántam felvilágosítást adni s hogy részben magam és társaim neve is belevegyült előadásomba, annak oka: mert okadatolni akartam, Czetzcel való találkozásomat és együttléteimet.

Pünkösti Gergely,
vlt h.-őrnagy.

Erzsébetváros veszedelme 1848—49-ben.

(Folytatás.)

A gálfalvi csatát követő napon Bem a város védelmére rendelte Szarvadi Pál vezérlete alatt az aranyos-széki szabadcsapatot, mintegy 130 legényt és 25 székely huszárt egy Vitályos nevű főhadnaggyal, kik, hogy csüggettségünkben fellillanyozzanak, hogy őket még 2000 jól felszerelt és hegyakorolt honvéd fogja követni, kiket Bem, midőn Szeben bevételére indult, Medgyesen hátrahagyott, feladatul tűzvén ki, figyelemmel kísérni a segesvári vonalat, hol még jelentékeny ellenséges erő fenyegetődött.

Azonban ez csak egy csel fogás volt, arra szánva, hogy a városban nagyon szükséges magyar szellemet fenntartsa. Mig a székely huszárok itt voltak fedezeten, minden nap a segesvári utat különösen kitartó bátorsággal kémlték. Nem is mert az ellenség, a mig a székely huszárok Erzsébetvárosba voltak, támadást intézni a város ellen. De Bem a székely huszárokat berendelvén Háromszékre, hogy lelkesítsék fel a székelységet és eszerint a város fedezete csak a helybeli őrségre s az aranyos-széki szabadcsapatra maradt.

Mihelyt ez a körülmény br. Heitenak tudomására jutott, egyesülve medgyesi Fábán szász ős oláh hordavezér mintegy 6000 főből álló lándzsás csapatjával a Segesvár és Erzsébetváros közötti utat elborította s féktelen bős csordáját Holdvilágon innen mintegy 2 km. közelségben a város felé életolta; mitől midőn a mi előőrünk lelkendezve hirt adott, összedoboltattuk csapatainkat s kivertük a város végén levő malomárka mellé. Lovasságunk állott két Vilmos-huszárból; az egyiket figyelő állásba rendeltük, a másikat pedig elküldöttük Medgyesre Szilágyi őrnagyhoz, azzal a sürgős izenettel, hogy jöjjön segítségünkre. Azonban a segítség bevétele előtt nem vesztettük el lélekjelenlétünket. Óriás alakban állott előttünk a veszély, mely életünket fenyegette; azért már tenni kellett valamit; futni késő volt; egy ötlet kiségitett a bajból, annyira, hogy legalább tisztességesen menekülhessünk s megmenthessük életünket. Kihozattunk a várból 12 mozsárágyut, felszerelttük kemény töltéssel s egyszerre süttettük el. Ennek megrendítő hangjára a nagy ellenséges tábor visszafordult, abban a hithen lévén, hogy Medgyes felől segítségünk érkezett.

Nekiindult az ellenség a prodi hezynek, de megtudván, hogy esel által le van főzve, visszafordult s más oldalról rohanta meg a várost. Ezalatt pedig lármadobot veretve, menekültünk a hogy lehetett. Mikor az ellenség a városba bejutott, mi már utólérhetetlen lépésekkel haladtunk Medgyes felé.

Szilágyi őrnagyot szembe találtuk egy tót honvédszázaddal s vele visszafordultunk, de a mire szembe a várossal, a Küküllő partjára értünk, br. Heite rablöhada a várost kirabolva, eltávozott. Honvédeink egy ottmaradt rabló oláhot és cigányt lelőttek.

Ezentul már nem volt ténacsos többé a városban maradni, mivel a vidéken csatangoló oláhok a városba bejőve, szüntelen lövöldöztek s sokat elfogtak: egy Benkő László nevű nemes birtokost föbelőttek, Szász-Ernőről 12 családöt elfogtak, a Szász-Sároson tanyázó rabló oláhtáborba kísérték s egy patakmartra rendbe letérdeltetve, a román Gica rendeletéből, botokkal agyonverték. Mindezek történetek 1849 január 23-án s az ezt követő napokon. Az őrsereg s az aranyos-széki szabadcsapat feloszlott. Engemet Csányi László kormánybiztos rendőrfőnöknek nevezett ki a segesvári kerületbe. De ez a pünkösti királyság csak addig tartott, mig a muszka tábor Erdélybe betört és Bessel a segesvári csata megtörtént.

Ezen a napon a Küküllőn kétszer kellett a nőmmel életveszély között a jég felibe hónaljig felülkerekedett vizen átázolni, minek egészségi szempontból nem lett semmi rosz következése.

Az őrsereg és az aranyos-széki szabadcsapat ezután eloszlott. En elhuzódtam Héderfájára a testvéremhez, nőmet gyermekeimet Erzsébetvárosban hagytam.

Később én is visszatértem egyházamba, de mint-hogy a papiházat és templomot a Fabini hordája összerombolta, az özvegy gróf Haller Józsefné nemes-utczai házába költöztünk a grófné szives engedelmeiből, ki sok kegyelettel volt irányomban.

Május elején 1849-ben egy nagyon váratlan meglepetés ért. Vasárnap reggeli templomozás után, szórakozás végett, midőn a megélhetés gondolai homlokom ránczai közül kínos verejték cseppeket erőszakoltak ki, utközben a postalegény egy nagypecsétű levelet adott át.

A levél czimén megütököztem, midőn olvasom: „T. Benedek Ferencz urnak, Segesvár, Kóhalomszék rendőr-elnökének.”

Felbontom a levelet s látom, kormánybiztos Csányi László aláírását, melyben felhossa, hogy Segesvárt foglaljam el a rendőri hivatal, melynek szállásáról a segesvári tanácsnak kötelessége gondoskodni s vegyek fel magam mellé egy biztot, egy titkárt s egy jegyzőt és azoknak nevéket terjesszem fel megerősítés végett a jelzett kormánybiztosnak (a felterjesztett személyek voltak, titkár: ifj. Sós Károly, a ki később az osztrákoknál mint ezredes szerepelt, nem rég halt el, biztos: Eötvös János nevű szénátor, és jegyző: Csiki Lázár, a kik jelenben a föld gyomrában alusszák örök álmukat).

Midőn a gyógyasztár elébe érkeztem, ott többen össze voltak gyűlve előkelő szenátorok és városi urak, kiket a levél felolvasott szövege nagyon meglepett.

Mindenkinek az tűnt fel különösen, hogy Csányi honnan vette az információt személyemre vonatkozólag. Ezt a tünődést Szentpéteri, a híres remonda-lifferáns azzal oldotta meg, hogy épen ő ajánlott Csányinak szebeni utja alkalmával, midőn ezen kérelemmel járult hozzá, hogy a császári katonaság által elrabolt mintegy 60 darab remondája visszaadása tárgyában intézkedjék.

Nem kellett a felett sokáig gondolkozni, hogy a felterjesztendő személyeket hol találom meg, mert azonnal jelentkeztek rá szakavatott személyek. S minthogy engem a kenyérkérdés sarokba szorított, siettem a kinevezés után következő napon a felterjesztést megtenni, mire az átköltözködésemet Segesvárra el is rendelte, és én a pünkössti királyságba belejutva elfoglaltam az állomást, az ugynevezett Barga utcában a Guarda-háznál 2 hajdut rendelvén mellém Sternheim a polgármester.

(Vége köv.)

Benedek Ferencz,

nyug. ev. ref. esperes, haranglábi lelkész.

Kinek köszönhették az emigránsok ki nem adatásukat?

— Egykoru adalék Anglia hatalmának ismeretéhez. —

(V.) A világosi gyásznapi után kimenekült emigránsaink történetét és hányattatásuk körülményeit meglehetősen ismerjük már az erre vonatkozó emlékiratokból. Tudjuk, hogy az emigránsok a török állam védőszárnya alatt előbb Viddinben, majd Sumlában találtak biztos menedékhelyet az üldöztetés elől. De az osztráknak rosszul esett, hogy ott nem éri utól gyilkoló keze a „lázádok“-at, kikre itthon az aradihoz hasonló véres napok következtek volna, az oroszoknak pedig Bemre s a magyarokkal együtt kimenekült többi lengyelekre fájt a foga. Ezért lépéseket tettek Konstantinápolyban az emigránsok kiadatása iránt. Hosszas alkudozások indultak meg mindhárom részről ez ügyben. De Kossuthnak még Viddinből sikerült megnyernie az angol kabinet elnökének, Palmerstonnak a támogatását, ki erélyesen befolyásolva az ügyünket amugy is nemesszivűen pártfogolt török kormányt, nem engedte az elhagyott menekülteket a durva önkénynek és bosszúállásnak kiszolgáltatni.

Ez alkudozások részleteit jól ismerjük,* de azért nem tartjuk feleslegesnek az alábbi egykoru ismertetést közölni, mely az események élénk hatása alatt írva, élvezetes olvasmányul szolgálhat. A második évet kezdő „Pesti Napló“ 1851. folyama januári első számaiban érdekes cikksorozat jelent meg „Az 1850-iki év történetei és irányai“ czim alatt, melyben sorra méltatván az egyes államok működését, az Angliáról szóló közleményben a 247—248. számban az emigránsok ügyét illetőleg a következő figyelemre méltó dolgokat írja:

„Soha a világ Angliához hasonló nemű birodalmat nem látott.

Oly roppant tengeri erővel bíró, a kerek föld minden pontjain oly szünetlenül hatékony, a legtávolabbi népek történeteire oly mélyen és alakítólag befolyó, oly óriási, de kifejlő-

*) Ismerjük pedig a hivatalos okmányokból, melyekről a „P. N.“ levelezője az 1851. évi márczius 17-iki (307.) számában ezeket írja: „Február 28-án, a királyné parancsára, a parlament elébe terjesztett a törökországi magyar menekültekre vonatkozó eredeti levelezés ezen czim alatt: „Correspondence, respecting Refugees from Hungary within the Turkish Dominions.“ Egy parlamenti tag szívesége nekem is juttatott egy példányt, melynek külső alakja tökéletesen hasonlít boldogult „Dietális aktáinkhoz“, 132 lap, s a levelek, 142 szám alatt küldettek; az első aug. 25. 1849. melyben Ausztria a menekültek kiadatását követeli; az utolsó ápril 8-án 1850. melyben jelentetik, hogy Stürmer (báró) ismét megkezdé a diplomatiái kölcsönös értekezleteket a magas Portával. A levelezés Sir Stratford Canning, Mr Buchanan, Mehemed Pasha, Lord Bloomfield, Lord Ponsonby, Normanby, az Admirális, M. de Tocqueville, Aupick tábornok, báró Brunnow, báró Koller, herceg Schwarzenberg (s mások) közt folyt. Végtelen nyereség, hogy az emigráció történetére ez annyira fontos levelek nem sokára aztán magyarul is megjelentek ugyancsak a „P. N.“-ban, a 319—324. számai közt váltakozva, hol naponta, hol pedig 2—3 naponként.”

désében mégis oly arányos, a szellem és munkásság, az élet, és szabadság által egyaránt oly megdicsőített államot, minő Victoria királynőé, sem a régi, sem az újabb história nem mutathat föl.

Három dolog van — szól a verulami Bacon, — mely által a nemzetek nagygyá, gazdaggá és hatalmassá válnak: a termékeny föld, a népes műhelyek, a gyors közlekedés.

Mi hozzá tesszük még: a művelt agyvelőt és a polgári szabadságot. Az angol kifejlődés sulypontja s ezzel együtt a brit nagyság valóságos alapja, jelenben és jövőben, főleg a szabad népeleten nyugszik. A belviszonyok friss és kötetlen mozgékonyaságára, az államnak az alkotmány edző ereje általi folytonos megifjodására épült a szigetkirályság külhatalmi tartóssága.“

Palmerston lord a magyar forradalom fejlődését növekedő kedvetlenséggel szemlélte azon percz óta, mióta a birodalom közérdekének kiegyenlítése háttérbe vonult, midőn idegen kibujdosottak tódultak hazánkba és a magyar fölkelés világ szabadságharcz színezetét kezdő magára venni.

Indirect uton figyelmeztette is Kossuthot, hogy Európa nem tűrhethé a monarchia kapcsainak felbontását s ha a rend hamar helyre nem állítatnék, Oroszország, sőt szükség esetében Anglia is közre fogna munkálni.

Ugy látszik, komoly szavainak elég suly nem tulajdonították. A dolgok folytak, Debreczenből Pestre s onnan Szegedre ment a kormány és országgyűlés. S csakhamar számos magyar emigratio és a magyar forradalomban résztvett lengyel-orosz alattvaló lépett a török földre.

Ezek kiadatását a bécsi és petersburgi kabinet, mindenik régi kötmények értelmére támaszkodva, ismételten sürgették.

Palmerston lord, bár az orosz hadseregeknek Magyarországra jövele az ő tudtával s ellenmondása nélkül történt, aggódni kezdett, midőn a czár oly imponant erőt összpontosita, mely azon czélra, melyre fordítandó vala, több, mint elég volt, midőn a temesvári csata után a világosvári fegyverletétel előre nem gyanított módon fejezte be a háborut; midőn az idegen erősbülés iránt féltékeny Angliának még attól is kellett tartani, hogy a petersburgi kabinet — mely a bukareszti és adriano-polyi békekötések után Kelet fölött tulsúlyu befolyást gyakorolt — már ezentul Középeurópa ügyeinek intézésében is a réginel határozottabb szerepet vállaland.

A lord aggodalma némely körülmény által eléggé indokoltnak látszott ugyan; de a bekövetkezett tények után még Nagybritannia kötekedő politikájának is nehéz feladat lett volna, Középeurópában oly diplomatiái bonyodalmakat szőni, melyek miatt Oroszország noták és jegyzőkönyvek által, szép-csendesen kezéből kivételni engedje azon előnyöket, melyeket, mint az európai nagy érdekek védője, a dolgok természeténél fogva szerzett, és mérséklettel, sőt visszatartózkodással gyakorolt.

Ily helyzetben igen felfogható volt, hogy Palmerston lord Keletre függesztette figyelmét s ott akart azon nagy befolyás által, melyet Canning darab idő óta Reshid pasára gyakorolt, Oroszország régi tekintélyének csökkentésére és a porta fölötti erkölcsi hatalmának keskenyítésére munkálni.

Erre tág alkalom nyílt az emigránsok sorsa iránti kérdésében, kik közül egy rész a szultán kegyelméhez, csak mint török földre menekült folyamodott; de a más rész kész vala török szolgálatba lépni, sőt némelyik, hogy e tekintetben semmi akadály elő ne gördíthessék, az izlamhitre tért át.

Az 1831-iki lengyel forradalomból két nagy név és számos kisebb, de szintén figyelmet érdemlő egyéniség lévén a viddini menekültek sorában, nem vala meglepő, hogy a petersburgi kabinet, szerződésekre támaszkodva, azok kiszolgáltatásáról könnyen lemondani nem akart.

Stürmer báró is, az ausztriai alattvalókra nézve, hasonlót sürgett naponkint, s midőn a szultán birodalma függetlenség-

genek érdekében e kívánság teljesítését határozottan megtagadta: a két nagyhatalmasság követe a magas portávai hivatalos érintkezését félbeszakítá.

A *Reshid*-miniszteriumnak minden engedékenységtől vonakodása az ozmán újabb kor évkönyveiben példátlan önállóságra látszott mutatni, mi annál meglepőbb volt, mentől kétségtelenebb, hogy a török állam európai lakosainak nagy többsége vallás és nemzetiség kapcsai által a csár érdekeihez volt kötve s egy felbátorítás a *Neva* mellől, nagy változások felett vetendi el a kockát.

És ha e körülményt számítás alá sem vennők, ugyis kétségtelen, miként a régi szellemű törökök, kik *Reshid*-reformjaiban vallásuk méltóságát és az ősi intézmények alapjait megrendítetnek hitték, az orosz befolyásnak voltak barátai, s egy komoly összeütközés esetében az új rendszer megbuktatásáért semmi palotai cseleltől, semmi áldozattól, sőt talán a merészebb elszánásoktól sem rettentek volna vissza.

Alig lehet tehát vakmerőbb lépést képzelni, mint a rendes körülmények közt, a portának ellenséges lábra tenni magát Oroszországgal, kivált oly kérdésben, mely által Ausztria elébe is a harc keztyűje vettetnék.

Azonban e tekintetek a török kormányt később sem bírták figyelemreméltó engedékenységre, s azonkívül, hogy *Fuad* effendit, egy igen eszes diplomatát, fölvilágosítás és a czárral értekezlet végett Petersburgba küldötte: nyugalommal s majd bizakodva nézett a bekövetkezheto események elébe.

De a diván határozottságának alapja nem valami nagy politikai gondolat volt, mely a II-dik *Mohammed* és a győzelmes *Szulejman* korára emlékeztesse a világot, nem a külhatalmak igen tarhelő befolyástól irtózat, nem az erkölcsi függetlenségre törekvés, mi az ozmán birodalom jelen viszonyai közt különben s kivihetlen: — az egész miniszteri szilárdság titka abban rejlett, hogy *Canning* a szent-jamesi udvar török követe, a februári forradalom után naponkint növekedő tekintélyt szerzett Konstantinápolyban, és a csár által nem kedvelt *Reshid* basát mindinkább csatolta *Palmerston*-lord érdekeihez; mihielyt pedig a menekültek ügye szönyegre kerülhetett, egy nagyszerű angol hajóhadat eszközölt ki *Palmerston*tól, a brit befolyásnak minden törtenhetőségek közti érvényesítése végett.

Az angol külügyminiszter az orosz kabinet magyarországi modorát utánozta; t. i. olly parancsoló erőt küldött a Dardanellákhoz, minőre, czéljának keresztülvitelére nézve, aligha vala szükség.

Parker al-admiral félelmes hajóhada megérkezvén, leginkább azon elvnl fogva, mely szerint a nagyhatalmak egymást barátságosan ellenőrizni szokták, Franciaország is az Angol mellé küldötte flottáját, noha maig sem jött világhosszra, hogy; vajjon a Keleten támadható viszályok elintézése körül nem követett volna-e, *Napoleon Lajos* az angoltól lényegesen eltérő politikát?

A mult év beköszöntésekor tehát idegen vendégektő nyüzsgött a Marmora-tenger, s azon hatalmasság vala a *Konstantinápoly* kegyelt tanácsadója, ki huszonnégy esztendővel előbb, Navarinál az ozmán hajóhadat semmivé tette, is ott volt.

Természetes, miként *Parker* és *Canning* lord erkölcsi támogatása közt folytak le a divánnak a magyar s lengyel kiköltözöttek ügyébeni alkudozásai.

E kérdés csakhamar elágazó irányt vön.

A csár t. i. megszünt lengyel alattvalóinak kiadatását sürgetni s egyenesen azt követelte, hogy azok a török birodalomból üzessenek ki. Ennél fogva a keresztény hiten marad lengyelek többnyire angol hajókon *Malta* felé vették utjokat, s vagy Európába eloszlának, vagy a később kiadott amnesztia következtében házi tüzhelyökhöz tértek vissza.

A csár midőn ily módon kettémetszette a vita tárgyát, nem mulasztá el, előbb a Petersburgból hazamenő *Fuad* effendi, később pedig *Titoff* orosz követ által, intőlevelet küldeni a szultánhoz, melyben olpanaszolta, miként ő magasságának orosz

tanácsosai vannak, s ismételte II-dik *Katalinnak*, az utolsó lengyel király, *Szaniszló-Agoston*hoz intézett szavait, azon szigorú és profétai szavakat, melyek Lengyelország felosztását megfoghatóvá tették

— Mi a magyar, s általában az ausztriai kiköltözötteket illeti: — e részben az értekezletek hosszasan folytak.

Stürmer báró, ki egyébiránt hivatalos minőségben nem akart a divánnál mindaddig föllépni, míg a bécsi kabinetnek a portávai meghasonlását szülő körülmények nem enyésztenek el; február elején bizalmasan tudatá, hogy újabb utasításai szerint kormánya a menekülteknek kiadatása helyett, 15 évi internirozásába megegyezik. Midőn a porta ez ellen is tiltakozott, *Stürmer* báró a belzést előbb 10, később 5 évre szállította alá. Ily alapon az alkudozások elkezdődvén, a diván, az angol és francia követekkel értekezlet után, kinyilatkozta: miként a népjogokra támaszkodva, az ozmán birodalomba költözöttek iránti bánásmódban semmi korlátló szabályt nem tűr ugyan, de arra, a bécsi kabinethez yiseltető baráti indulatból, kész, hogy a menekültek közül a tekintélyesebb egyének 12 hónapig belső Kisázsiaiban letartóztatassanak. Gyanítható, miként az izlam-vallásra tért és Aleppoba szállított főbb egyéneknek is activ szolgálatra alkalmazását ezen időig felfüggesztette.

Stürmer báró a diván ajánlatát Bécsbe küldvén, onnan csakhamar oly utasítást nyert, mely engedékeny modora miatt a végkiegyenlítést és félbeszakított diplomatiiai viszonyok megkezdését eszközölte.

Ez april közepén történt.

Palmerston lord nagy hajóhada által következő eredményeket ért a Dardanelláknál el:

Megmutatta, hogy a Neptun szigonya, melyet Anglia kezében tart, a nagy győzelmek után is mérsékletre bírja a kabineteket.

Az orosz udvarnál annyira compromittálta a *Reshid*-miniszteriumot, hogy közelitéről alig lehetvén szó, e kormány állandólag Angliára kénytelen támaszkodni

A fölmerült viszályok alatt módot nyert, az orosz erő nagy részét az alduhai fejedelemségekből visszavonatni; s végre

Midőn azon kötmény évei kitelnek, melynél fogva az oroszoknak tíz ezerre menő őrseréget lehet Moldvában és Oláhországban tartani, hihetőleg már Anglia határozó szavazattal birand e kötmény megújításának szüksége vagy fölöslegessége iránt.

Az ezutáni alkudozások sikeres eredménye, hogy *Kossuth* és a főbb menekültek Kiutahiába internáltattak bizonytalan időre, de 1851 szept. elején már szabadon bocsáttattak, hogy Anglia és Amerika felé vitorlázhassanak. Hanem ennek ismertetése már kívül esik jelen közleményünk keretén.

Fogyunk-e vagy szaporodunk?

(Vége).

Sajnos, hogy oly szép tábor tétlenül maradt; pedig Bemtől egymásra jöttek a futárok, hogy haladéktalanul M. Vásárhelyre kell mennnk, miután a muszkák ellen egy nagyobb csatát kell elfogadnia, hogy ki volt az oka hogy elkéstünk, azt nem tudom, elég hogy Vásárhelyre érkezve, a szomorú gyászos végzetű segesvári csatának vége lett; mily más kimenetele lehetett volna annak a csatának, ha mi a kellő időben odaérkezünk!

Leverten és mondhatni reménytelenül másnap Medgyesre és Szeben felé vonultunk és sietve másnap Nagy-Szebent bevettük s a muszkákat a vöröstoronyi szorosig csaknem kikergettük, csatárláncban egész sötét estig. Nem volt ideje Bemnek magát megerősíteni, mert a Segesvár felőli muszka sereg zöme ott termett és hamar szétszakítottak bennünket. Aztán valahogy Szász-Sebesre

jöhettünk, itt nem sokat pihenhattunk és a vadászcsapatok egy részét a fehérváriak ellen a Marospartjára rendelték, én is századommal odajutottam, ahol másnap korán reggel Szászsebesről rettentő ágyuzás riasztott föl minket. A fehérváriak is kivonultak ellenünk és mi a feladathoz híven a Maros partjáról az átkelést megakadályoztuk. Végre úgy tíz óra tájban egy sebes futártól értesítettünk, hogy a lehető leggyorsabban Alvincz felé huzódjunk, mert a muszkák iszonyu mérszárlást tettek a miénk közt. Már ekkor Bem nem volt ott, csak Stein. Az én századomból alig néhány legénynyel sebes léptekkel haladva, egyszerre egy egész ezred lovasságtól lettünk meglepetve. Foglyokká tettek. Többet nem találkoztam sem Oláh Károly századosommal, sem a főhadnagy Tomcsányi, és hadnagy Janesó Miklóssal.

A legnagyobb nyomorúságos életet csak ekkor mint foglyokkal éreztették velünk. A csodával határos, hogy egytől-egyig nem pusztultunk el, szinte hat hétig huroczoltak bennünket, mint valami barmokat egyik udvarból

mert Istennek hála, olyan anyagi viszonyok között élünk, hogy reményünk szerint, segélyre még hátralevő napjainkban sem lesz szükségünk. De most, mivel a még élők létszámáról van szó, megemlítem, hogy én is mint 16 - 17 éves legényke részt vettem az 1848. küzdelmekben, mint őrseregbeli tizedes; 1849. május havától mint honvéddadász az Armai ezredben; III. ezred 8 osztlaya 1. századában előbb mint al-, később mint főadász.

Különbben most is leginkább azért adok életjelt magamról, hogy egyszermint felemlíthessem azt, hogy élnek még A.-Gyéresen négyen, akik velem együtt szolgáltak, akiknél nagyon elférne a segély s kik úgy tudom folyamodtak is, de még eddig semmi segélyben nem részesültek.

P.-Kamarás, 1894. jan. 18-án.

Alázatos szolgálja.

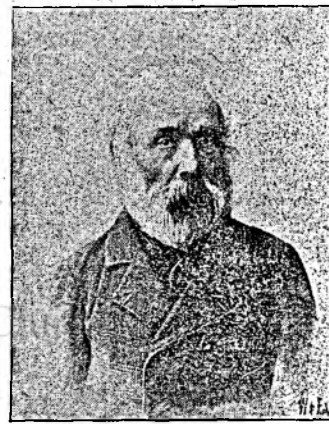
Szász Ferencz.

Huszti János,
tizedes a 11 h.-zászlóaljban.

Berde Mózsás,
1848—49. kormánybiztos.

Lestyán Máttyás,
75. zászlóaljbéli honvéd

a másikba, egyik faluból a másikba, aztán jött a komissió és a kit lehetett besoroztak, a többit hazaeresztették. Már engem is pár hónap mulva újra élécztáltattak és csak annak köszönhetem kiszabadulásomat, hogy volt egy hathatós pártfogóm nekem és tanuló társaimnak is dr. Szabó Józseftanárbán, ki mindenki előtt ismert és nagyon becsült orvos és anatómus. Sokan köszönhetjük neki azt, hogy pályánk kezdetén a sorozóbizottság által alkalmatlanná lettünk nyilvánítva és így a további zaklatástól fel lettünk mentve.

Persidn Gerő,
egy igazolványnélküli honvéddadász.

Igen tisztelt Tekintetes Szerkesztő ur!

Hivatkozva azon cikkekre, hogy „Fogyunk-e vagy szaporodunk“. értesíteni kívánom, hogy még sokan vagyunk, kik még eddig sehol sem jelentettük magunkat. Csak itt Pusztá-Kamaráson ketten vagyunk, u. m. Uzoni Elek ur és én. Részint azért nem jelentkeztünk, mert távol voltunk mindenik honvédegylettől, részint azért,

Berde Mózsás 1848—49. kormánybiztos.

Berde Mózsásról, háromszéki kormánybiztosról, ki a m. évben hunyt el, megemlékeztünk a „Történelmi Lapok“ 1892. 100., 111. és 1893. évi 192. lapjain. Említettük, hogy 1893. szept. 21-én halt el, a Schwarczel-féle ideggyógyintézetben.

Berde, a mig élt, szorgalommal, takarékossgal fél millió forintnál nagyobb vagyont gyűjtött Összes vagyónát a magyarországi unit. egyházra hagyta. E fejedelmi adomány a szegényes unit. egyház egyházi és kulturális ügyét anyagilag sokkal kedvezőbbé tette.

Az „Unitárius Közlöny“ febr. száma több visszaemlékezést közöl az elhunyt barátaitól, melyekből alább, a történelemre tartozó részleteket átvesszük.

E visszaemlékezéseket a következő sorokkal vezetibe a szerkesztő:

Berde Mózsás, a mig élt, egyszerű és igénytelen ember volt. Hogy meghalt, egyszerre nagy, bámulatra ragadó csaknem mystikus alakká nőtt. A mig élt, szerették, mert jó szíve, világos, tiszta értelme, erős emlékező tehetsége, sok

tudása volt, de nem értették, hogy miért kárhoztatta magát a remetei elvonultságra, szegénységre, önmégtagadásra. Hogy meghalt, bámulják őt és nagyszerű eszméit s abban igyekeznek, hogy minél jobban ismerhessük meg életét, jellemét.

Emlékezés Berde Mózsára.

Berde Mózsá egyike vala a legnagyobb székelly honfiaknak, ki ritka tehetsége, őszinte jelleme, becsületessége és takarékosága által saját erején küzdötte fel magát azon állásra, melyet a társadalomban elfoglalt.

Nem annyira önmagának, mint hazájának nemzetének és vallásának élt, melyek iránti önzetlen szeretetét nemcsak kimutatta, de kötelességét a legváláságosabb időben is, óvakodva a tuzásoktól, híven teljesítette.

1848-ban az agyagfalvi gyűlésen mint kormánybiztossal találkoztam vele, ő volt Háromszék részéről, Berzenczei László Maros-, Keller Udvarhely-, Mikó Mihály Csikszék részéről. Később is működött ezen minőségben, olykor panaszolta, hogy ő is ki volt téve a gyanúsításnak, mert nagyszabenyi működése alatt a szászokkal méltányosan bánt.

Mind ezek, ugy a későbbi szolgálatjai, melyeket a haza érdekében önzetlenül teljesített, tudva vannak.

A kiegyezés után b. Wenkheim Frigyes belügyminisztersége alatt mint osztálytanácsos szolgált. Lemondott később, mert ugymond, látom, sokaknak útjában állok, Nyugdíj vagy végkielégítés nem fogadott el, pedig célzott erre Wenkheim.

Id. Dániel Gábor.

Mint tordai diák láttam először, a harminczas évek közepén, midőn mint kolozsvári diák tanítványával, főgondnokunkkal, az iskolát megtekintette. Megbámultuk, mint olyan jelest, kire akkori főgondnokunk fiát bízták. Csinos fiatal ember volt már akkor, később is megtartott huszáros járásával.

Mikor kolozsvári diák lettem, akkor már Maros-Vásárhelyt jogászokdott. Jogász voltam, midőn ő mint ügyvéd Kolozsvárt megjelent. Csakhamar a gróf Csáky családnak, több nagy kereskedő háznak, köztük boldog emlékü ipamnak ügyvéde lett.

Negyvennyolczban ő országgyűlési képviselő, én miniszteri hivatalnok. Az agyagfalvi gyűlésnél ő háromszéki kormánybiztos, én a honvédelmi bizottmány futára a gyűléshez. Pályafutását Történelmekben leirtam, de nem irtam le azt, hogy a vásárhelyi csata után Háromszékre menekültünk. Laborfalva és Szent-Ivány egymás mellett feküdt akkor is. Szent-Iványon lakott az akkor magát nyugalmaztatott b. Rauber Károly, volt orlái ezredes, s estvéneként itt folyt az összejövetele, tanácskozások, a védelmi intézkedések, mert a báró s. Berde voltak Háromszék védelmének intézői. Mi annyit tesz, hogy a forradalom alatt, a muszkák bejöveteléig Erdélyben Háromszék volt egyedül, hová a császáriak lábukat be nem tehettek.

Valamint azt sem irtam meg, hogy Szeben bevétele után Debreczenből én mint kormány által kinevezett tábori historiografus Szebenbe küldtettem levéltárakat átnezní. Pár nap mulva Berde megjelenék Debreczenből mint kormánybiztos. Elbeszélem, hogy a general commando épülete padlásán megkaptam a Puchner és oroszok közt folyt levelezéseket, az oláh comité jegyzőkönyvét (mit Apor Károly tölem tartott vissza) elbeszélem, hogy a „Történelmi Lapok“-ban ünnepelel Czetz János tábornok reggelinél nekem beszéli el a lefolyt hadjáratokat; délben és este a tábornok hosszú terített asztalát végig üljük, vigan vagyunk s reméljük, hogy ő is velünk tart.

Kik vagytok annál a hosszú asztalnál?

Tell és Eliádné volt oláhországi miniszterek nejei, aztán golyót kapott honvédtisztek, milyen maga a tábornok; aztán gróf, báró, urfi hadnagyok, kikből kettő most is él, egyik kegyelmes ur.

Hagyd csak — felelt — megkurtitom én azt az asztalt.

S másnap az asztal csakugyan kurta volt. Az urfiak táborba rukkoltak.

Köváry László.

Emigránsaink névsora.

Zilahi Kiss Elek utazónktól Tordáról kapott levélből az alábbi közérdekű részt közöljük:

A b. lapjában olvasott felhívás folytán van szerencsém következő adattal járulni a magyar emigránsok történetéhez: Az 1885-ik évben Madagaszkár szigetén Tananariffban (a fővárosban) voltam és kíváncsian kerestem fel Zsonzon tábornokot, kiről egy francia ismerősöm azt állította, hogy honfitársam s hozzá ajánló levelet is adott.

Tananarifftól fél órai távolságra fekszik Amboimanga, hol a Málgás állami arzenál van, melynek igazgatójához szólott levelem. Az arzenáltól 200 lépésnyire csinos emeletes ház fekszik, ebben lakik az én honfitársam, Belépve a házba az ebédlőtermen haladtam át, melyből balra nyílt egy ajtó a tábornok dolgozó szobájába. Íróasztala mellett találtam. Eszembe se jutott, hogy magyarul szólítsam meg s így francziául mutattam be magamat. — „Ah! Sie sind ein Ungar, dann müssen Sie auch deutsch sprechen!“ kiálta fel. És azután beszéltünk németül. Nem sokat kérdezősködtem multjáról, de beszédközben elbeszélte mégis egyetmást életéből s e szerint: *Genzen* (ugy emlékszem Richárd) a Szepeségen született németajku szülőktől; katonai kiképzését Bécs-Ujhelyen nyerte, honnan mint tüzér-hadnagy lépett ki a hadsereghez; 1848 őt Komáromban találta s így átlépett a magyar hadseregbe, résztvett a moóri, nagysarlói s többi ütközetben és Komárom védelmezésében. A kápitulációkor tüzér-alezredes volt s mint ilyen nyert utlevelet az eltávozásra. Előbb Észak-Amerikába ment, de már 20 év óta Madagaszkárban lakik és a Málgás-kormány szolgálatában van, hol tábornoki ranggal bír; de csakis az arzenál igazgatását vezeti, lőpor- és bombagyártással foglalkozik.

Termete magas, mintegy 65—70 éves lehet, jó erőben van most is, de teljesen megöszült, szakállát borotválja. Vagyont nem szerzett. Igen kedves öreg ur, szives házi gazda, s *bár magyarul nem tud*, igen szereti a magyarokat. Igaz, hogy 30 év óta csak engemet látott.

*

Majoros Albert honvédtüzér-tizedes, a borsodi hat fontos gyalog-ütegben Bem táborában, elejétől végig. Törökországba emigrált hol mint török tüzér szolgált, de 1855 végén amnesztiával hazatért. Itthon 15 csatában, Törökönban Kmetty tábornok alatt Kréta szigetén 2 csatában vett részt. Jelenleg 65 éves, Kolozsvárt él, hol erdészeti ügynökségi irodát tart fenn.

*

Missuray Ágoston, jelenleg városi vámfelügyelő Nagyváradon. Kimenekülvén 16 évet töltött külföldön és alkalmadtán bővebb adatokat közlünk róla.

*

Özv. Várady Lipótné (szül. Kaiser Juliánna), Várady Lipót az 54. honvéd-székely-zászlóalj századosának özvegye, a sumlai emigráció élelmezője, jelenleg Beélen (Biharm.). kinek erre vonatkozó érdekes visszaemlékezéseket tartalmazó leírását jövő számunkban fogjuk közölni.

XXI. Társas-estély.

Kolozsvár, 1894 február 15.

Sikerült társas estélyt rendeztek február 15-én a kolozsvári kaszinó épületében levő Szilágyi Béla éttermében összegyűlt hívek.

Az estélyen a rendes látogatókon kívül, vendégek is szép számmal voltak jelen

Szabó Samu tanár, honvédegyleti elnök a vizaknai istentisztelettel kapcsolatosan a vizaknai véres küzdelmet is érdekesen ismertette, epizódokat említve fel Petőfire vonatkozólag, ki szintén jelen volt az ütközet alkalmával. Azután Jakab Miklós felolvasta a Szabó Samu által a „Történelmi Lapok“ m. számában irt vizaknai honvédegyeleti és ünnepély részleteit, melynek végeztével a társaság lelkes éljenzés mellett elismerést és köszönetet szavazott a szeretett elnöknek.

Felkérték a társaság egyik jeles vendégét: Persián Gerő orvost, ki „Czigány Kristóf“ kolozsvári Bach-korszakbeli kapitány viselete és tetteiből sok jellemző és érdekes apróságot olvasott fel.

Az estélynek még volt ezenkívül egy olyan pontja, a mi hasonlókép általánosan lekötötte a társaság figyelmét. Egy magyar érdekű ereklyének a története volt ez, melyet a múzeumnak Veress Endre belmunkatársunk adományozott.

Egy amerikai hajóskapitány Ingraham Dunkán Ővagiás és bátor fellépésével kimentette 1853 jul. 2-án a szmyrnai kikötőben Koszla Márton százados emigránst a osztrák körmei közül s e tettéért egy nagy aranyéremmel tüntette ki az amerikai köztársaság.

Ez aranyérem két oldalának rájárára foglalt fényképmásolatát mutatta be, általános érdeklődés között, Veress Endre elmondván az érem keletkezésének történetét.

Az estély folyamán toasztokban sem volt hiány.

Felköszöntötték a társaság vendégeit, Szabó Samut. Persián Gerő drt, ki érczes hangon énekelt a nagy napokból néhány szép dalt is, a jelenlevő fiatalságot, mely szeretettel csügg a nagy napokon és azok emlékein s még élő férfui iránt tiszteletet, ragaszkodást tanusít

A barátságos összejövetelnek az éjfélt vetett véget.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük; a halálozásokról sziveskedjenek egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-múzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Balázs Károly a kolozsvári m. kir. Ferencz-József tudomány-egyetem questora, 1848—49. szabadságharc-beli főhadnagy, 1894 febr. hó 27-én, reggeli 6 órakor, életének 67-ik és boldog házassága 25. évében, szív-szélhűdés következtében, rövid szenvedés után Kolozsvárt elhunyt. Gyászolják: Ludvig Károlina már özvegy Balázs Károlyné mint bánattal lesújtott neje; özv. Boeskor Mihályné mint edestestvér és gyermekei, Boeskor Mihály m. kir. táblabíró mint unokatestvér, neje és gyermekei, özv. Laffer Ignáczné mint sógornő és gyermekei, Kovács Péter mint sógor és gyermekei, és több közeli és távoli rokonok.

Bende István 1848—49. honvédvadász-áltiszt Maros-Ujvárt meghalt 70 éves korában, 1894. február 1-én. Született Felfalu községben 1824-ben, a marosvásárhelyi kollégiumból mint III. éves deák csapott fel honvédek 1848. őszén és végigharcolta a szabadságharcot a fegyverletételig. 1850-ben gazdatiszt lett a gyéresi udvarban

évekig, később M.-Szengyelben a 'Betegék udvarában, mintegy 7 8 év óta megnyomorodott és erre képtelenné válva, Maros-Ujvárra ment, hol nagy nyomorral küzdött. Mult ősön folyamodott segélyért a központhoz, de máig sem kapott, még választ sem. Beteg neje és három fia gyászolják, a nagyobbik fia katoná, a más kettő még kis kora. Közli Bende Gábor 1848—49. honvéd.

Borsitzky János bírósági végrehajtó, 1848—49. honvédhuzár-hadnagy, 67 éves korában, e hó 18-án, a tolnamegyei Tamásiban meghalt.

Gombárovits Mihály községi jegyzőt baranyamegyei Darázs községben a közelmúlt napokban temették el nagy részvéttel. Az elhunyt a szabadságharcot végigküzdötte, annak lezajlása után pedig hivatalt vállalt.

Hábor Antal 1848 49. honvéd, Tatatóváros leg-öregebb polgárát, 90 éves korában, február 8-án kísérték általános részvét mellett örök nyugalomra. A boldogult egyike vala a szabadságharc legvittebb honvédeknek, és sok unoka és dédunoka gyászolja, tisztelőivel egyetemben.

Literáti Foghtü Samuel h.-szoboszlói nagybirtokos, a ki egyike volt az egykori Hajdu-kerület kitünőségeinek, e hó 14-én meghalt. Az 1848—49. szabadságharcban tevékeny részt vett mint huzár-kapitány s 1849-ben a kormánynak Debreczenbe menekültek Kossuth Lajos több napig vendége volt. A szoboszlói kastélyban még most is megvan az a szoba, a melyben a korona el volt rejtve. Kossuth Lajos ugyancsak a Foghtü kastély udvarán tartott beszédet Szoboszló lakosságához.

Mayer Józsefné, szül. Figyelmessy Anna a napokban meghalt Budapesten, el is temették rokonainak csendes részvéte mellett. Ez az asszony egyike volt a szabadságharc lelelkesebb harcosainak, Akkor Tangl János, jövsefvárosi hentesmesternek volt a felesége és Kossuth Lajos családjánál többször megfordult, a menyinyiben ő szállította a husneműt. Bejáratos volt az Uj-épületbe is, a hol ismeretséget kötött a prófósokkal, hogy az ottani magyar foglyokon segíthessen. El is látta őket élelemmel, fehérneművel, frissítő italokkal, nemkülönben a sebesült honvédek is ápolta. Világos után megszöktette az Ujépületből Czartoriczky lengyel herceget és Noszlopy Gáspárt, a kiket hetekig rejtegetett magánál, aztán nem kimélve költséget, a külföldre szöktette őket. Tizenháromszor állott haditörvényszék előtt, de sohase tudtak rábizonyítani semmit. A hőslélekű asszonynak utolsó óhaja az volt, hogy tegyék vele együtt a koporsóba Kossuth Lajosnak azt az arczképét, a melyet a nagy hazafitól kapott, s a melyre ez van írva: „Mayer Józsefné szül. Figyelmessy Annának, a 48-as bajnoknőnek emlékül; Kossuth Lajos.“

Rab János zajzoni községi bíró, 74 éves, 1848—49. közhonvéd a 127. csángó zászlóaljban, meghalt 1894. február 6-án. Temették febr. 8-án, temetése igen népes volt. Rab János hasonnevű csángó költőnk rokona és igen derék ember volt.

Solymosi József nyug. adótsiszt f. hó 22-én reggeli 7 órakor, élete 71. évében, végelgyengülésben Marosvásárhelyt megszünt élni. Az élet küzdelmeiben kifáradva, szabadságharcot végig küzdött agg honvéd porai találjanak csendes pihenést az anyaföld kebelén. A kolozsvárt alakult 11-ik honvéd zászlóaljban szolgált mint tizedes. Gyászolják: Péterfi Julia neje. Solymosi Eliz Farczádi Gergelyné, Mátyás, Albert és Gyula gyermekei és két unokája. A gyászjelentését beküldte Imreh Sándor.

Szabó Imre az egri főkapitan mérnöke élete 67. évében Egerben meghalt. A megboldogult a szabadságharc kezdetén három fivérével együtt a honvéddadse-

regbe lépett, hol mint a 26. (egri) zászlóalj főhadnagya küzdötte végig a szabadságharcot. A világosi fegyverletétel után az osztrák hadseregbe sorozták, melyben az 1852. évig szolgált.

Técsői Móricz Károly 1848—49. honvéd-alezredes, országyűlési volt képviselő, megyei törvényhatósági bizottsági tag, Szigetvárosi képviselő s a máramarosi honvéd-egyesületnek 26 éven át elnöke, folyó évi január 30-án, a hajnali órákban, munkás élete 75. évében, sok szenvedés után M-Szigeten elhunyt. A máramarosi honvéd-egyesület buzgó, lelkes elnökét, a hű bajtársat, a becsületos, jó hazafit gyászolja az elhunytban.

A gyászjelentést kiállította s béküldötte a m.-szigeti honvédegyelet.

Tajthy Timót 1848—49-iki nyugalmazott honvéd-százados folyó évi február hó 17-én, élte 74 ik évében. Kis-Várdán. végelgyengülésben csendesen elhunyt. Gyászolja: özv. Tajthy Timótné szül. Jeszenszky Julia és gyermekei: Mariska, Katinka és László, valamint nagy-számú rokonság. Gyászjelentését *Krudy Gyula* munkatársunk küldte be.

KÜLÖNFÉLÉK.

Honvédek albuma. Erekye-muzeumunk alakulásakor elhunyt ezredesünk Inczedy Samu honvédegyeleti elnök közreműködése révén, a Dunky-fivérek kitűnő műtermében a kolozsvári honvédegyelet kerületébe tartozó honvédek egymásután vétették le magukat. Javárésze a kolozsvári kerületi honvédeknek külön-külön kabinetképekben, megfelelő csinos ráába helyezve, képen együtt van az erekye-muzeumban. A mikor a „Történelmi Lapok“ megindult, a mennyi arczkép az ideig beérkezett, személyválogatás nélkül klisé csináltattott róla, a lapban való megjelenésre. Rövid idő alatt azonban mindinkább elfoglalták a tért a lap szellemi és anyagi pártfogói s a dolog természeténél fogva a lap azokra terjesztette ki figyelmét és érdeklődését, a kiknek lételet és fejlődését köszöni. E mellett azonban visszavisszatért azokra is, a kiket maga a lap támogat erkölcsileg és anyagilag is, a kikre nézve örökségképen hagyta meg Petőfi, hogy:

„Tiszteljétek a közkatonákat,
Nagyobbak ők, mint a hadvezérek.“

Ezeknek a honvédeknek két év előtt készült kliséiből választottunk kettőt s képen bemutatva, pár sorban életükre vonatkozó adatokat is sorolunk fel:

Huszy János tizedes a 11-ik honvédzászlóaljban. A torda-aranyosmegyei honvédegyeletnél igazolták, jelenleg Kolozsvárt lakik-segélyezett honvéd Született 1824-ben. Kolozsmegye Kalota-Szent-Királyon. A Károly. Ferdinánd gyalogezredből szolgált át a szabadságharc. Elejétől végig lelkesen szolgált. A piskii csatában és több ütközetbe részt vett. Jelenleg a multak dicsőségein merengve, mint összetörött aggastyán él Kolozsváron.

Lestyán Mátyás 75. zászlóaljbéli honvéd. Született Szepes-megye Szepes-Váralján 1820-ban Szabóság volt a szabadságharc előtt Résztvett zászlóaljával kezdettől végig az ütközetekben. Jelenleg. Kolozsvárt él szerény nyugdíj mellett keresményéből

Branyiszközi ágyugolyók. Kupcsay János hosszufalusi szaktanártól a kolozsvári országos erekye-muzeum részére kir. tanácsos és tanfelügyelő Koós Ferenc közvetítésével felküldött két ágyugolyóra vonatkozólag a következő tájékoztató értesítést vettük: 1849 márczius hó 25-én Kupcsay János mint 9 éves fiu, Berzeviczéről mintegy 20 társával a branyiszközi csatatér felkeresésére indult, hadiszerek kutatása végett. Az említett évben

farsang táján Branyiszkón vívott harc után, a szepesség, városok lakói tömegesen mentek a csatatér kikutatására de azért a márczius hó 25-én odaérkezett gyermekesereg kik között néhány kiszolgált katona is volt, nem hiába tette meg az utat Berzeviczétől Branyiszkóig. Azon pont-hoz közel, hol a császári hadsereg ágyutelepei voltak, egy kavicsos mart alatt találtak mintegy 30 ágyugolyót Kupcsay ugyan nem talált, de őt egy nagyobb fiu megszánta s a magából adott neki kettőt a harmadikat egy paraszttól kapta. Kupcsay ezen golyókat, mint a nagy idők drága emlékeit mindig magával hordozta. Az egyik ágyugolyó Hosszuzfaluban veszett el távolléte alatt. Hogy ezen ágyugolyók magyar ágyu golyói voltak, ott a helyszínen kiszolgált katonák konstataáltak. állítván, hogy a császáriak ágyugolyói egészen simák és hibátlanok, míg ezek durvaöntésűek és likacsosok.

Andrássy-alapítvány. Lévay Henrik főrendiházi tag tizezer koronajáradék erejéig alapítványt jelentett be a honvédelmi miniszternél a honvédtisztek leányárvái nevelési segélyalapjának gyarapítására. Lévay Henrik a miniszterhez intézett levélben azt óhajtja, hogy alapítványa Andrássy Gyula gróf emlékezetéről neveztessek el.

Erdőssi Imre emléke. Nyitra városában mozgalom indult meg, hogy emléktáblával jelöljék meg Erdőssi Imrének, a branyiszközi csata hős papjának házat. Ő volt, ki Branyiszkó magaslatára feszülettel kezében vezette rettenthetetlen bátorsággal a maroknyi magyar vitézt diadalra. Az emléktábla költségeit gyűjtés útján akarják beszerezni és az erre a célra alakult bizottság a nemzethez fordul, hogy adakozzon a kegyeletes célra. Az emléktábla-bizottság elnökei: Mérey Lajos és Benkeő László, jegyzője: Dingha Béla, tagjai pedig Meskó Pál, Sztránszky Izor dr. és Vitál Gábor.

Ugocea vármegye honvédegyeletének derék elnöke Vankay János volt huszárfőhadnagy m. évi decz. hó 10-én életének 67 évében Nagy Szöllőssön elhalván, az egylet ügyeit azóta Papp János (a 19. hadosztály 6. gyalogüteg-tüzmasterere) vezeti, mint helyettes-elnök, de mint értesülünk, a honvédegyelet márczius 11-én elnök-választó közgyűlést fog tartani, melyen több fontos ügy kerül megbeszélés alá.

Honvédemlék Szeghegyen. Julius 13-án lesz 45 éve annak, hogy Szeghegy határában vitéz honvédeink, Guyon tábornok vezérlete alatt heves csata után Jella-sich seregei felett dicső győzelmet arattak. Seregeink bár nagy veszteséget szenvedtek, emberfeletti erőt kifejtve, szétverték és megszalasztották az ellenséget. Elesett honvédeinket nem temették el, mint azt Szeghegy községe akarta, a temetőben, hanem a csatatéren, mivel a törzs-kar egyik tisztje azt mondta, hogy a „szabadságért és a hazáért elesett vitézeket temessék el ott, a hol utolsó küzdelmüket vívták“ és így is történt! A község közelében körülbelül 200 □^o területen 9 nagy sírgödört ástak és oda temették elvérzett honvédeinket. Ott nyugosznak jeltelen sirban, elfeledve és sirjaik kis halmait már már eltünteti az ekevas. A „Szeghegyi olvasó-egylet“ áthatva kegyeletes hazaszeretettől azon van, hogy helyre-pótolja az eddigi mulasztást. Meg óhajtja vásárolni a helyet, hol a honvédek sirjai vannak s föléjük emlékkövet akar állíttatni, arról is gondoskodván, hogy e sir-helemek állandó gondozásban részesüljenek s a csata év-fordulóján évenként megkoszorúztassanak.

Felkérés. A vizaknai 1849. febr. 4-iki csatában Bem táborából résztvett 2300 hősbajnok közül már 1200-nak neve ismeretes; még 1100 névleg ismeretlen. Tisztelettel ismételt felkérést, kiknek tudomás van a jelzett csatában résztvevőkről, ne sajnálják egy levelező lapon szentkatolnai Bakk Endre vizaknai plebánossal tudatni, hogy lehetővé tétessék a névjegyzék minél hamarábbi kinyomatása.

A márcz 15 lap. Lapunk márcz 15. száma három iven ünnepi tartalommal fog megjelenni. Tartalmazni fog két beszédet, hogy vidéki márcz 15. ünnep rendezősegeknek megkönnyítse az ünnepi sorrend tartalmának összeállítását és annak keresztül vitelét. Egyik beszéd Bartha Miklós orsz. gyűlési képviselő, az ország legkitűnőbb publicistája tollából való, a másik beszéd pedig Szabolcska Mihály ev. ref. lelkész és jeles poeta írta. A nagy napok eseményei naptár szerűen össze állítva szintén e lapok eredetiségét és érdekességét fokozzák, a lap egy héttel előzőleg fog megjelenni a márcz. 15. ünnepélyek előtt.

Kérés az 1848-iki Ujházi vadász zászlóalj még élő honvédeihez. Kis-Sebesen kegyelem kenyérből él *Kalina* János 67 éves öreg honvéd, ki az ujházi vadász zászlóaljnál alvadász volt. Selmecezen a bányász iskolából lépett be katonának. Részt vett a Branyiszkói és kápolnai csatában. Miskolcznál megsebesült s a tokaji kórházba vitték. Innen jobbulás után megszökött. Némi nyugdíjat óhajtanék szerezni neki, de nem emlékszik bajtársaira, a kiknek a szabályok szerint bizonyítani kellene, hogy ő honvéd volt. Kérem azon kegyesszívű élő bajtársait, a kik igazolt honvédek s a kik ismerték őt, jelentsék ezt be röviden e lapok t. szerkesztőségének vagy alóírottak. *Döbrentei* Bálint úr, jelenleg gőzh. ügynök, már volt szives egy levelet írni, melyben igazolja, hogy Kalinát ismerte. Szives válaszokat előre is Ferencz Emke tanító Kis-Sebesen, Kolozsmegye.

Aranykönyv. Lapunk mellékletét képező „*Aranykönyv*“ első kötetének végét járja. A 300 lap betelik a közelebbi kiadvánnyal s muzeumunk a második kötetébe kezd. A mi a tartalmat illeti, a muzeumnak, a kötet elején foglalt elő szavában mondottak beváltak. Az Arany könyv I. kötetéről a közelebbi hó folyamán tárgymutatót állít össze az ereklye muzeum és bekötési táblát is fog küldeni a megrendelőknek. Együttal gondot fordít arra, hogy a második kötetet, lehetőleg külön is csinosabb kiállításban s egyenlő papíron állítsa ki a nyomda.

A „Történelmi Lapok“ márcz. 15-ik száma. Márczius 15-én eddigi szokásunkhoz híven, mintegy három négy ivre terjedő, ünnepi számot adunk ki, több képpel. Felkérjük a Történelmi lapok barátai közül mindazokat, a kik munkákkal történelmi visszaemlékezésekkel a Történelmi lapok e számát gazdagabbá és érdekesebbé tenni óhajtják, hogy kézírataikat márczius 5-éig bezárólag a szerkesztő bizottság

kezeihez juttatni sziveskedjenek, különösen sulyt fektetünk a márcz 15-ével kapcsolatos események részleteinek még le nem irt, egykoru egyének által leendő közlésére. Megjegyezzük, hogy egy nyomtatott ivre terjedő kézirat már szedés alatt áll. A lap már márczius 10-én meg fog jelenni s 5000 példányban nyomul. Tájékoztatásul ide jegyezzük, hogy a m. é. folyam márcz. 15. számában a következők irtak: Dr. Éder József, Hegyesi Márton, Veress Endre, Sz. Bakk Endre, Degré Alajos, Dr. Dengi János, Harmath Lujza, Hentaller Lajos, Imreh Sándor, Kalmár Antal, Kádár József, Koós Ferencz, Dr. Márki Sándor, [id. Mezősy László], T. Pap Zsigmond, Sajó Aladár, Szabó Sámuel, Sz. S. Szász Gerő (költemény) Szikely József, Sebestyén József, Tokaji Irma, Dr. Veisz Emil, Várkonyi Endre, K. Veress Sándor. A márcz. 15. események történelmi összegyűjtése körüli munkában a Történelmi lapok barátainak szives támogatását kéri a szerkesztő bizottság.

Márczius 15 A kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság felkéri mindazokat a testületeket, a melyek márcz. 15. ünnepélyeket rendeznek, hogy az ünnepélyek jóvedelmét, a márczius 15. eszméket megörökítő szobor javára méltóztassanak tervezni. Az ünnepély jóvedelmét a márcz. 15. állandó bizottság pénztárnoka; Hory Béla árvaszéki elnök kezeihez kéri juttatni. A bizottságnak, a szobor alapra, eddig már *negyed fél ezer* frt tőkéje van. A kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság.

Márcz. 15-re iskolák és bizottságok figyelmébe. A Történelmi Lapok kiadóhivatalából 100 dbonként megrendelhető a „*Talpra Magyar*“ eredeti kéziratban vagy az első nyomtatott példány eredeti betűvel lenyomatva. Ugyancsak márcz. 15-re megrendelhető Kossuth, Klapka s több nevezetes 1848—49. honvéd képe 100 drbonkint kartonra nyomtatva 2 frtért. Megrendések márcz. 5-ig megteendők.

Bekötési táblák az 1848—49. Történelmi Lapok 1892. és 1893. évi folyamának bekötésére *e hó elejétől kezdve*, darabonként 80 krral megrendelhetők a kiadóhivaltól. A bekötési tábla diszes kiállítással készül. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. év folyam táblája fehér lesz. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászomból fog készülni. A m. é. folyam bekötési táblái olcsó, elegáns és izléses kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok bármely szalon asztalnak diszét képezi. A tábla első lapján piros (a f. é. folyamánál fehér) alapon arany nyomással koszoru által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön-külön álló

ezimere, melyet felül, szent István koronája foglal össze. Ez alatt disz betűkkel a lap ezime, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izléses fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékítmények foglaltatnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve. E felhívást azért tartjuk szükségesnek most idejében közölni, hogy olvasóinknak módjuk legyen az ideje korán való megrendelésre s tájékozva legyünk a készitendő példányok számára nézve.

Képek a szabadságharczából a millenniumra. A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum telkéri a honvéd-egyleteket, a hazai fényképészeket, rajzolókat, s az ügy iránt érdeklődő hazafiakat, honleányokat, hogy a millennium idejéig a szabadságharczbeli honvédek arczképeit, a honvédelemképek képeit vagy miniatura mintáit, valamint honvéd síremlékek, csatahelyek képeit a kolozsvári orsz. ereklye-muzeumba beküldeni sziveskedjenek. A muzeum minden tárgyat köszönettel fogad és nyilvánosan fog nyugtázni. E tárgyakból a millennium idejére egy szép kiállítás rendezése tervzetetik.

Kérelem emigránsainkhoz. Hosszas előmunkálatok és adatgyűjtés után végre meglehetősen pontossággal tudjuk, kik és hányan élnek még dicső szabadságharczunk honvédei közül. Nem kevésbbé fontos lenne azonban honvédeink közül amaz *emigránsaink* neveit is tudnunk, kik a háza szent ügyeért körülbelül 45 év előtt külföldre bujdosván, hosszas hanyattatás után a honvágytól indítva ismét hazánkba tértek és nemzetünk szerencséjére még ma is élnek. A világsi napok után közel 4000 honvéd emigráns ki Törökönba, mások meg Komárom feladása után Nyugatra emigráltak, a harmadik csoportja az emigránsoknak pedig Kossuth hívására 10 év múlva gyűlt össze Olaszországban, az 1859-iki magyar legió zászlaja alá. Kik élnek még ezek közül, kiknek neveit sem ismerjük még mind teljesen? Lapunk egyik az emigránczió történetével speciálisan foglalkozó belmunkatársa összeakarván állítani *a még élő emigránsok teljes névsorát és emigránskodásuk rövid történetét*, olvasóink és honvédeink támogatására számítva, felkérjük ezennel nemcsak t. előfizetőinket, *de összes olvasóinkat*, sziveskedjenek szerkesztőségünkhöz beküldeni a még élő emigránsok neveit és pedig, nemcsak emigráns-olvasóink szives tudósító *rövid levelét* és pontos lakáscímét kérjük, hanem mind am z emigránsaink nevét, kiket olvasóink netalán ismernének. Olvasóink szives buzgóságától függ, hogy a még élő emigránsaink lehetőleg teljes névsorát mielőbb összeállithassa

a szerkesztőség.

Megvételre keressük a következő, gyűjteményünkben hiányzó hirlapszámokat és füzeteket: a „Pesti Napló“ 1878. évfolyama reggeli 21. sz., a „Vasárnapi Ujság“ 1879. évf. 6., 1883. 39. sz., a „Politikai Ujdonságok“ 1879. évf. 16., az 1880. 51. sz., az 1881. 1., 14. sz., az 1883. évf. 52. sz. a „Magyar ifjuság“ 1891. évf. 52. sz., az *Aldor* Imre szerkesztésében megjelent „Tarka Világ és Képes Regélő“ 1869. I. évf. 1-4 és 15-24. sz., valamint a szintén az ő szerkesztésében megjelent „Honvéd-Naptár“ összes eddigi évfolyamát, vagy egyes évfolyamait külön is.

Szerkesztőség.

Előfizetési felhívás

„KÉPES CSALÁDI LAPOK“

szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap 1894. évfolyamára.

Megjelen minden vasárnap, díszes kiállításban, tetszetős borítékkal.

A „Képes Családi Lapok“ a legelterjedtebb, legdíszesebb s legolcsóbb képes hetilap, a mely szívet és lelket nemesítő, hasznos és ismeretterjesztő olvasmányokat nyújt a magyar művelt olvasó közönségnek.

A „Képes Családi Lapok“ a legmagasabb irodalmi nívón álló lap, mely körül a nemzeti irodalmunknak elsőrangú írói és ironói tömörülnek; így az 1894. évi első szám következő íróktól hoz közleményeket: *Jókai Mór*: „Hogy is volt ez adolog? (beszély), *Beniczky Bajza Lenke*: „A sors koczvája“ (regény), *Tölgyszi Mihály*: „A gyémánt gyűrű“ (humoreszk), *P. Csorba Ákos*: „A Bosphorus partján“ (rajz), *Stiller tanár*: „A füzötől“ (orvosi czikk) s b. b. Közleményeket írtak e szumba: *Komócsy József*, *Varsányi Gyula*, *Feléký Sándor ár.* A regénymellékletet *Lauka Gusztáv* írta, ezime: „Pásztortűz és lidérczfény“. — A képek az újv alkalmából valók s igen találó rajzok. A mi különös érdeket kölcsönöz e számnak az, hogy az abban megjelent közlemények íróinak arczképeit s sajátkezű aláírásait is veszi az olvasó.

A „Képes Családi Lapok“ évenként, s szövegbe nyomott több regényt ad, elsőrangú írók tollából.

A „Képes Családi Lapok“ két hetenként megjelenő melléklapja, a „Nölgyek Lapja“ háztartási és divatészszel ellátva, teljesen nélkülözhetőség tesz minden más divatlap tartását.

A „Képes Családi Lapok“ a fentebb említett szöveg között megjelenő regényeken kívül évenként, több önálló, eredeti, beköthető regényt ad jutalmul előfizetőinek.

S mindezen előnyök daczára, a „Képes Családi Lapok“-nak a „Nölgyek Lapja“ című divatlappal és Regénymelléklettel együtt, előfizetési ára csak egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénznek a lap kiadóhivatalához: Budapest, Nagykorona utca 20. sz. küldendők, amely kivánatra mutatványszámokat díjtalanul küld bérkinek, ba az irant levelezőlapon megkerestetik.

Aki az egész évre szóló 6 forintnyi előfizetési összeget 80 kr. csomagolási- és postaszállítási díjjal egész évre beküld annak 4 regényt, — a ki félévi 3 frt előfizetési összeget és 40 kr csomagolási- és postaszállítási díjat küld be, annak két regényt, a ki 1 frt 50 kr. negyedévi előfizetési díjat és 20 kr. csomagolási- és postadíjat egyszerre küld be, egy eredeti regényt küld ajánlva és díjmentesen jutalmul a kiadóhivatal.

A „Képes Családi Lapok“ kiadóhivatala

Budapest, V. Nagykorona-u. 20.

Hazai iparczikkeki Kítűnő kolozsvári asztalos munkái

NAGY BUTORRAKTÁR!

WALTON és TÁRSA

Kolozsvárt, Hid-utca 27.

Tisztelettel ajánljuk dusan berendezett **butorraktárunkat**. Kapható itt minden berendezés **jutányos áron, jótállás mellett**.

Dús választék **szőnyeg-, függöny-, kép-, tükör- és matracsokban**.

Amaz elvünk, hogy **kevés haszonnal** nagy forgalmat produkáljunk: életképesnek bizonyulván, **feltűnő olcsón árulhatunk**.

A **kárpitos, asztalos, mázoló és aranyozó mesterségbe vágó minden új munkát, valamint átalakítást és javítást is elvállalunk**.

Tisztességes, pontos szolgálat, vidékre bérmentve.

Teljes tisztelettel:
Walton és Társa.